

Un monestir en venda

EL TEMPS

El monestir benedictí de Breda es va fundar el 4 de juny de 1038. Avui es conserva el campanar i part del claustre. Però el conjunt ha rebut una important agressió.

El 1993, arran de la promulgació de la Llei del Patrimoni Cultural Català, el monestir de Sant Salvador de Breda, a la comarca de la Selva, va quedar tutelat per la Generalitat de Catalunya i catalogat com a Bé Cultural d'Interès Nacional (BCIN). Però la protecció de la llei catalana i la tutela de la Generalitat no han estat suficients per evitar la desaparició d'una part important d'aquest monestir.

La vila de Breda es trobava situada en època medieval al bell mig del vescomtat de Girona-Cabrera, a pocs quilòmetres del castell de Montsoriu. Seguint una tendència generalitzada a l'època, els vescomtes de Cabrera, Guerau i Ermesenda, hi van fundar un monestir benedictí el 4 de juny de 1038.

De l'església consagrada el 1068 es conserva el campanar i part del claustre.

L'actual església, que va ser construïda per l'abat Gispert de Jàfer (1296-1337), és d'estil gòtic i, per les seves proporcions i bellesa, és coneguda com "la catedral de la Selva". El campanar és una torre de planta quadrada de 32 metres d'alçada. És un prototip característic de l'arquitectura llombarda catalana, comparable només als campanars de les seus de Girona, Vic, Ripoll o al de Sant Miquel de Cuixà.

Els edificis monacals i el claustre de Breda mantenen la disposició observada en els cenobis de la seva congregació. El palau abacial va ser construït per l'abat Miquel Sampsó I (1461-1507), que va ser president de la Generalitat de Catalunya durant el trienni 1470-1473. Aquest edifici sempre ha estat conegut pel poble com l'Abadia o la Casa de l'Abat.

Destrucció i recuperació del monestir. Al segle XIX, la guerra d'Independència representà l'inici de la fi de la vida monacal al monestir de Breda. Durant un curt període de temps, els monjos hi van romandre de forma intermitent fins a la definitiva exclaustració del 1835 i posterior desamortització dels béns eclesiàstics. El 1841 els edificis del monestir van ser venuts a particulars i utilitzats com a habitatges, mentre que l'espai del claustre i el pati de la Casa de l'Abat es van destinar a corrals, magatzems, obradors o es van fer servir per ampliar les edificacions existents.

Durant el segle XX, la història del monestir de Breda estigué marcada per una constant tensió entre la degradació i pèrdua del conjunt i els esforços d'algunes persones per recuperar-lo i actualitzar-lo.

L'any 1932 es va reconstruir l'ala nord del claustre gràcies a l'associació barcelonina dels Amics de l'Art Vell. Al començament de la Guerra Civil l'interior de l'església va ser destruït i convertit en un magatzem de combustible, que va incendiar-se i va provocar l'esfondrament d'una part de la volta. Després de la guerra, va ser restaurada i hi va retornar el culte el 1943.

L'any 1951 el monestir va ser declarat Monument Artístic Nacional i es van

dur a terme unes importants obres de consolidació i restauració del campanar romànic. L'any 1974 el nucli antic de Breda i tot el recinte que s'estén al voltant de l'església i el monestir van ser declarats Conjunt Històric Artístic, pel Decret ministerial 3600/1974, amb la conformitat de l'Ajuntament de Breda, "para preservarlo de reformas o innovaciones que pretendan perjudicarlo".

El 1980 es va restaurar el pati de l'abadia. Per poder-ho fer, l'any 1969, l'Ajuntament de la vila havia adquirit aquest espai i havia enderrocat els immobles superposats.

Arran de la promulgació de la Llei catalana 9/1993, de 30 de setembre, del Patrimoni Cultural Català, el nucli del monestir de Breda va quedar tutelat per la Generalitat de Catalunya i catalogat com a Bé Cultural d'Interès Nacional (BCIN). Això significa que "els propietaris els han de preservar i mantenir per assegurar la integritat de llur valor cultural [...] i que no poden ésser destruïts" (art. 25).

Malgrat això, el 1998, el monestir de Sant Salvador es trobava greument amenaçat per dues actuacions urbanístiques autoritzades per l'Ajuntament de Breda. El primer projecte preveia la construcció d'un bloc de pisos davant de l'ala nord del claustre romànic del monestir. Això suposava l'enderroc d'una part de les dependències monacals i la desaparició de la meitat del pati del claustre. El segon projecte era una suposada "remodelació" de l'edifici de la Casa de l'Abat, que en preveia l'enderroc complet per construir-hi un bloc d'habitatges, i en mantenia només la façana del pati de l'abadia i l'escut de l'abat Sampsó. Aquest últim ja tenia el vistiplau del Departament de Cultura de la Generalitat.

La feina duta a terme per la Coordinadora en Defensa del Patrimoni Històric i Artístic de Breda ha impedit fins al dia d'avui l'execució de la primera actuació urbanística, però no ha pogut evitar que es dugués a terme la segona, i ha posat al descobert com en aquest segon cas han prevalgut els interessos particulars de Jordi Iglesias Salip, alcalde de Breda des de l'any 1991, per sobre dels interessos col·lectius del po-

ble en la conservació i recuperació del seu patrimoni.

La propietat i les hipoteques sobre la Casa de l'Abat.

La venda dels edificis del monestir a particulars duta a terme a partir del 1841 va ser el començament del seu procés de destrucció i esquarterament. La Casa de l'Abat va ser fraccionada i, quan va entrar en vigor el registre de la propietat, es trobava repartida en quatre finques que pertanyien a diferents propietaris. Durant la dècada dels anys vint, les finques en què havia estat dividit l'edifici van tornar a reunificar-se en una propietat única.

En un període d'uns sis anys les quatre finques passen a ser propietat de Josep Iglesias Avellana, besavi de l'alcalde actual de Breda. Josep Iglesias Avellana va ser alcalde del poble des del 1920 fins al 1922. Va morir el 31 de gener de 1953 i va heretar les quatre finques el seu fill Joan Iglesias Bargit.

Josep Maria Iglesias Gené, fill de Joan Iglesias Bargit i pare de l'actual alcalde de Breda, va ser l'últim alcalde de la dictadura franquista. Els seus negocis i projectes immobiliaris necessitaven finançament i per això va gravar la Casa de l'Abat amb diverses hipoteques, que van arribar a posar en perill la propietat.

La primera hipoteca es va signar l'11 de febrer de 1983 amb La Caixa de Pensions, per un import de 12 milions de pessetes per retornar en vuit anys i va ser cancel·lada anticipadament el 27 de maig de 1986, el mateix dia que se'n constituïa una de nova amb Banca Catalana per un import de 17 milions de pessetes per retornar en deu anys.

El 25 d'abril de 1989 Joan Iglesias Bargit va fer donació en vida de la Casa de l'Abat i altres finques al seu fill Josep Maria Iglesias Gené, però se'n va reservar l'usdefruit fins a la seva mort, que s'esdevingué el dia 12 de juny de 1990. Aquesta donació va originar un plet entre els seus fills. Per aquest motiu, la Casa de l'Abat va ser gravada novament per ordre del jutjat amb l'anotació preventiva de la demanda.

Però els 17 milions de la hipoteca no van ser suficients i el 16 de juny de

1989 Joan Iglesias Bargit va signar una pòlissa de crèdit amb garantia hipotecària sobre la Casa de l'Abat per un límit de 10 milions de pessetes, amb venciment el dia 30 de juny de 1991, a l'oficina del carrer Tusset número 38, de Barcelona, de La Caixa, on era apoderat el seu nét Josep Iglesias Salip. Entre les clàusules de la pòlissa, n'hi ha una per la qual La Caixa podrà donar per vençuda l'obligació, sense necessitat d'avís previ, i exigir el pagament immediat del romanent deutor "si les finques hipotecades fossin novament gravades".

No obstant això, al cap de pocs dies, concretament el 21 de juliol de 1989, es constituí una nova hipoteca sobre aquestes finques amb Banca Catalana per un import de 12 milions de pessetes per retornar en deu anys. Ferida de mort per tants deutes, la propietat cerca llavors una solució i elabora un pla per desfer-se de les seves responsabilitats sacrificant la Casa de l'Abat.

L'alienació de l'Abadia. El 1991 els resultats de les eleccions municipals

van permetre a la candidatura independent encapçalada per Jordi Iglesias Salip formar govern en coalició amb el PSC. Pocs mesos després de començar la legislatura, l'alcalde ja havia atorgat el permís d'obres per al projecte d'habitatges a la Casa de l'Abat presentat pel seu pare, Josep Maria Iglesias Gené, i anunciava que es presentaria a les properes eleccions per Convergència i Unió. Amb aquest partit va ser escollit alcalde el 1995 i el 1999.

Però el projecte per construir habitatges a la Casa de l'Abat, tot i haver obtingut el vistiplau del nou Ajuntament i del Departament de Cultura de la Generalitat, no es va poder dur a terme en aquell moment perquè havien sorgit nous impediments financers. Així, l'11 de novembre de 1993 la finca va ser embargada a favor del Banc de Sabadell en reclamació d'un deute de 5.748.578 pessetes.

I l'estocada definitiva la va donar La Caixa, l'any 1994, quan va reclamar la devolució de la hipoteca per via judicial sumària, per la qual cosa va sortir a subhasta pública l'edifici. En tercera

subhasta pública va anar a parar a Inmobel Dealing Center, SL, que es va constituir exclusivament per adjudicar-se la Casa de l'Abat Cal remarcar que, en cas de subhasta d'un bé integrant del patrimoni cultural català com aquest, l'administració de la Generalitat, i per tant l'Ajuntament de Breda, podia exercir els drets de tempteig i retracte.

La destrucció d'un patrimoni. "La casa abacial, bàsicament sencera, i altres dependències encara podrien ésser restaurades i agençades. Seria una obra que honoraria molt la vila de Breda, bressolada al ritme de la salmòdia dels seus monjos." Això ho escrivia Antoni Pladevall al llibre *Els monestirs catalans*, publicat per l'editorial Destino, l'any 1978.

El projecte de "remodelació" de la Casa de l'Abat, aprovat el 20 de març de 1992, va haver de restar congelat per les dificultats financeres ja esmentades. Fins que, un cop venuda la propietat a Fomento de Estudios Inmobiliarios, SA, el 1998, aquesta empresa

EL TEMPS

El claustre del monestir de Sant Salvador estava greument amenaçat. La Casa de l'Abat, però, va ser la que va rebre el cop més fort.

presenta de nou el mateix projecte a l'Ajuntament que, reunit en comissió de govern el dia 20 de maig de 1998, acorda "actualitzar i renovar" l'expedient, ja caducat, és a dir, la llicència concedida l'any 1992. Van crear, així, un mecanisme jurídic nou de revitalització d'expedients inexistent en l'ordenament jurídic.

El dia 15 de juny de 1998 van començar les obres d'enderrocament de la Casa de l'Abat. L'inici d'aquest enderroc arribava quan feia cinc mesos que s'havia engegat una mobilització popular contra el projecte de construcció de pisos i locals comercials sobre una part del claustre del monestir i quan només feia tres mesos que l'alcalde havia afirmat en una reunió amb l'Associació de Veïns que no tenia notícies que existís cap projecte sobre la possible edificació d'habitatges a la Casa de l'Abat. L'alcalde havia dit també llavors que, si algun cop se'n feia un, hauria de ser una rehabilitació.

L'oposició popular als dos projectes urbanístics que amenacen el monestir s'organitzà en aquell moment com a Coordinadora en Defensa del Patrimoni Històric i Artístic de Breda. Un vídeo anònim, que va ser gravat el 5 de juliol i lliurat posteriorment a la Coordinadora, va permetre veure l'estat de l'enderroc de l'edifici de la Casa de l'Abat i, alhora, comprovar l'existència al seu interior d'importants elements arquitectònics, com ara els permòdols de pedra amb escultura, una porta dovellada i una fresquera, entre d'altres. Després de múltiples gestions davant la Delega-

ció de Cultura de Girona, la Coordinadora aconseguí que es decretés l'aturada cautelar de les obres d'enderrocament amb l'objecte de determinar el valor històric dels elements arquitectònics de l'immoble. Amb data 21 de juliol de 1998, s'aixecà la suspensió i s'ordenà el desenrunament acurat de la planta baixa i l'elaboració d'un projecte complementari que permetés assegurar la conservació i manteniment d'aquests elements posats al descobert.

Amb data 1 de febrer de 1999, i després d'algunes resolucions que van alentir el procés d'enderrocament, l'Ajuntament demana a l'empresa promotora que presenti el projecte tècnic definitiu de l'edifici per construir, degudament visat i adaptat a les normes subsidiàries de planejament de Breda i als diferents acords dels Serveis Territorials de Cultura de la Generalitat. La promotora presenta llavors un projecte, que és aprovat per la Comissió de Govern de l'Ajuntament amb data 17 de febrer de 1999, que segueix, però, vulnerant les normes subsidiàries del municipi. A partir d'aquest moment la Coordinadora continua la seva lluita a favor del patrimoni per la via legal, l'única que li queda oberta.

Un cop acabades les obres, els nous pisos s'escripturen i s'inscriuen al registre de la propietat. El 19 de juny de 2000, l'Ajuntament atorga la llicència de primera ocupació condicionada, això sí, al resultat de la sentència del Jutjat de Contenciosos de Girona, davant del qual han presentat recurs tant la Coordinadora en Defensa del Patrimoni Històric i Artístic de Breda com el Departament de Presidència de la Generalitat de Catalunya, ambdós sol·licitant l'anul·lació de la llicència d'obres.

Les sentències del procés. La Coordinadora en Defensa del Patrimoni Històric i Artístic de Breda es va personar davant el jutjat de Contenciosos de Girona, el mes de maig de 1999, i va presentar el recurs 94/1999 per demanar la nul·lació de la llicència d'obres concedida per la Comissió de Govern de l'Ajuntament de Breda per vulnerar les normes subsidiàries de planejament del municipi.

Sorprenentment, arran de la denúncia presentada uns mesos abans davant del Departament d'Urbanisme de la Generalitat, el Departament de Presidència decideix interposar un altre recurs en el mateix sentit, senyalat amb el número 291/1999.

Amb dues sentències número 79/2000, amb data 17 de maig, i 148/2000, amb data 26 de setembre, la jutgessa Maria Pilar Rovira del Canto estima tots dos recursos i anul·la les llicències d'obres atorgades per l'Ajuntament de Breda a Fomento de Estudios Inmobiliarios, SA, per ser contràries al planejament vigent.

Però l'Ajuntament, juntament amb l'empresa promotora, presenta llavors els recursos d'apel·lació números 109/2000 i 160/2000 davant el Tribunal Superior de Justícia de Catalunya. Mesos després, el Tribunal Superior dicta les sentències número 278, amb data 30 de març de 2001, i 391, amb data 11 de maig de 2001, en les quals desestima els recursos d'apel·lació interposats i confirma la nul·lació de les llicències d'obres atorgades per l'Ajuntament de Breda amb data 20 de maig de 1998 i 17 de febrer de 1999 per ser contràries al planejament vigent, referint aquesta vulneració només a l'incompliment del paràmetre relatiu al nombre màxim de plantes permeses.

Cal destacar que la sentència reconeix, d'acord amb l'article 31 de la Llei Catalana 24/1991 de l'Habitatge, que l'obra duta a terme a la Casa de l'Abat és una obra de nova construcció i no pas una rehabilitació. D'altra banda, la sentència del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya recrimina a l'Ajuntament l'incompliment de les seves obligacions davant d'una llicència d'obres que pretén aconseguir, fora dels camins legítims, un objectiu diferent a l'acompliment de l'ordenació urbanística, i afirma que en aquest cas era obligació del consistori denegar el permís.

El que resta de la casa abacial.

Un cop consumat l'esquarterament de la Casa de l'Abat, modificades totalment les façanes, destruïdes les sales nobles del palau abacial, i traslladats alguns dels seus elements a la planta

Avui, la Casa de l'Abat, malmesa i convertida en un bloc de pisos, esdevé testimoni d'una política mal entesa

baixa "com si fossin béns mobles", com diu la resolució de la Direcció General del Departament de Cultura de la Generalitat, signada pel seu director general Josep Maria Huguet i Reverter i confirmada pel conseller de Cultura Joan Maria Pujals i Vallvé, s'ha perdut per sempre la possibilitat de recuperar aquest edifici per al poble.

Avui l'antiga Casa de l'Abat és un edifici de tres locals comercials ubicats en els baixos, tres pisos en la planta primera i sis pisos en la planta segona. Aquests darrers són del tipus de dúplex i incompleixen les normes subsidiàries, segons ha dictaminat el Tribunal Superior de Justícia de Catalunya.

La totalitat dels pisos, excepte un, ja han estat venuts a diversos particulars o empreses. Pel que fa als baixos, queden per vendre dos dels locals comercials de 98 i 70 metres quadrats respectivament. L'Ajuntament ha dotat una partida pressupostària per a la seva adquisició de 27,5 milions de pessetes, quantitat que representa tres milions i mig més del que va costar l'adjudicació en subhasta de tota la Casa de l'Abat.

Qui destrueix el monument? "És objecte d'aquesta Llei la protecció, la conservació, l'acreixement, la investigació, la difusió i el foment del patrimoni cultural català. [...] El patrimoni cultural català és integrat per tots els béns mobles o immobles relacionats amb la història i la cultura de Catalunya que per llur valor històric, artístic, arquitectònic, arqueològic, paleontològic, etnològic, documental, bibliogràfic, científic o tècnic mereixen una protecció i una defensa especials, de manera que puguin ser gaudits pels ciutadans i ésser transmesos en les millors condicions a les generacions futures." Així ho diu l'article primer de la Llei 9/1993, de 30 de setembre, del Patrimoni Cultural Català. Però la destrucció de la Casa de l'Abat del monestir de Breda demostra que l'aplicació de la llei no és igual per a tothom.

Així, tant l'Ajuntament de Breda com el mateix Departament de Cultura de la Generalitat, a qui correspon vetllar per l'acompliment de la llei, són els res-

Vista del conjunt medieval I, en el requadre superior esquerre el retall d'un anunci de premsa en el qual es remarquen els "avantatges" de viure en un monument.

ponsables que avui la Casa de l'Abat, malgrat ser catalogada com a Bé Cultural d'Interès Nacional, ja no existeixi en la seva estructura interna i externa original. Mentre que han hagut de ser els veïns i vilatans del poble els que, emparant-se en la llei, defensessin el patrimoni cultural davant de les institucions.

El 31 de juliol de 1998, la Coordinadora en Defensa del Patrimoni Històric i Artístic de Breda s'adreçava a Jordi Pujol amb una carta on recordava un escrit del mateix president que deia: "Construir Catalunya és una vella idea que lligo a una visita feta l'any 1940 al Tagamanent on ho trobarem tot destruït, destruïda l'església, abandonades les masies i un aire de trist abandonament dominant-ho tot ens aclaparava i traslladàvem a tot Catalunya la impressió de derrota, de desànim i de destrucció." Alhora, li manifestava que "confiant en la vostra estima per les arrels del nostre país, confiant que la recuperació de la memòria és un camí essencial per a la reconstrucció de tot país que s'estimi, esperem de vós les gestions oportunes que permetin aturar aquests projectes".

L'escrit de resposta del president, amb data 31 d'agost de 1998, diu que el senyor Josep Maria Huguet, director general de Patrimoni Cultural, l'ha informat que "els darrers informes redactats pels tècnics de la Direcció General creuen compatible la conservació, en el seu lloc d'origen, dels elements més significatius de caràcter històric i patrimonial amb les obres que es volen realitzar a l'antiga Casa Abacial del Monestir de Sant Salvador de Breda".

La legislació catalana, les Normes Subsidiàries del municipi, les disposicions del Parlament o les sentències del Tribunal Superior de Justícia no han servit per aturar la destrucció d'un edifici declarat Bé Cultural d'Interès Nacional.

Avui, eixugats els deutes d'un alcalde que governa amb majoria absoluta, la Casa de l'Abat, malmesa i convertida en un bloc de pisos, esdevé testimoni, en ple nucli històric de Breda, de la manera com la política pot ser encara un camí per resoldre afers personals.

Marta Colomé
Salvador Figueras